

(ISSN: 2602-4047)

Doğan, T. & İnce Samur, A. Ö. (2024). Ortaokul 5 Ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Dilsel Ve Görsel Bağlamda İncelenmesi, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 9(27), 475-501.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoec.2837>

Article Type (Makale Türü): Research Article

ORTAOKUL 5 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN DİSEL VE GÖRSEL BAĞLAMDA İNCELENMESİ¹

Tuğba DOĞAN

Graduate Student, Bülent Ecevit University, Zonguldak, Türkiye, tugbadogan__@hotmail.com
ORCID:0000-0003-3459-4479

Ayşe Özgül İNCE SAMUR

Assistant Professor, Bülent Ecevit University, Zonguldak, ozgulince7@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7574-0623

Received: 15.04.2024

Accepted: 26.08.2024

Published: 15.09.2024

Öz

Eğitim öğretim basamaklarında öğretmenlerin yardımcı araç gereç olarak kullandığı materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları evrensel olarak sıklıkla kullanılan, günümüz teknolojik gelişmelere karşın önemini yitirmeyen bir yere sahiptir. Bu nedenle ders kitapları bilginin işlenmesi ve öğretilmesinde önemli bir kaynak olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, 5 ve 8. sınıf ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin dilsel ve görsel olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, tarama modelindedir. Çalışmanın kapsamını Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2023-2024 eğitim öğretim yılında ders kitabı olarak okutulan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırma verileri, doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Veriler, betimsel analiz ile yorumlanmıştır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 olmak üzere toplamda 16 öykü metni incelenmiştir. Çalışma sonucunda, öyküler dilsel bağlamda incelendiğinde 5.sınıf ders kitabındaki öykülerin konusunun çocuğa görelilik ilkesini sağladığı; 8. sınıf kitabındaki öykülerin ise aşırı duygusallık içerdiği görülmüştür. Her iki sınıf düzeyinde de öykülerde deyimlere yer verildiği fakat atasözlerinin olmadığı; noktalama yanlışlarının 5. sınıf kitabındaki öykülerde 8. sınıfa göre daha çok olduğu; cümle uzunluklarının ise 5. sınıf için öğrenci düzeyine uygun olduğu 8. sınıfın bazı öykülerinde uzun cümleler kullanıldığı belirlenmiştir. Öyküler görsel bağlamda incelendiğinde ise her iki kitapta kullanılan görsellerin içerik hakkında bilgi verici olduğu; çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlamadığı; sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını desteklemediği görülmüştür. Sonuç olarak ders kitaplarındaki öykülerin öğrencilerde ilgi ve merak uyandıracak biçimde dilsel ve görsel olarak yapılandırılması gerektiği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda çalışma sonuçları doğrultusunda çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul Türkçe ders kitabı, öyküler, görsel metin, dilsel metin.

¹ "Ortaokul 5 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Dilsel ve Görsel Bağlamda İncelenmesi" başlıklı çalışma "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. Sınıf) Öykülerin Dilsel ve Görsel Metin Olarak İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.

LINGUISTIC AND VISUAL CONTEXT ANALYSIS OF STORIES IN MIDDLE SCHOOL 5TH AND 8TH GRADE TURKISH TEXTBOOKS

ABSTRACT

Textbooks are among the primary materials used by teachers as supplementary tools in the stages of education and training. Despite technological advancements, textbooks retain a universally important place in contemporary education. Consequently, textbooks emerge as a significant resource in the processing and teaching of information. This study aims to examine the stories in the 5th and 8th-grade middle school Turkish textbooks linguistically and visually. The study follows a survey model and encompasses the Turkish textbooks taught by the Ministry of National Education during the 2023-2024 academic year. Research data were collected using the document analysis technique and were interpreted through descriptive analysis. A total of 16 story texts were analyzed, with 8 stories from the 5th-grade Turkish textbook and 8 from the 8th-grade Turkish textbook. The analysis reveals that the stories in the 5th-grade textbook predominantly adhere to the principle of child-appropriateness in the linguistic context and the stories in the 8th-grade textbook tend to be overly emotional. Both grade levels include idiomatic expressions in their stories but lack proverbs. Punctuation errors are more frequent in the 5th-grade textbook stories compared to the 8th grade. Sentence lengths are appropriate for the 5th-grade student level, while some stories in the 8th-grade textbook contain long sentences. In the visual context, the visuals used in both textbooks are informative about the content; however, they do not foster critical and creative thinking in children, nor do they support artistic sensitivity and aesthetic perspectives. The study concludes that the stories in textbooks should be linguistically and visually structured in a way that evokes interest and curiosity in students. Various recommendations are provided based on the study results.

Keywords: Middle school Turkish textbooks, story, visual text, linguistic text.

GİRİŞ

Ders kitapları dünyada sıklıkla kullanılan, günümüz teknolojik gelişmelere karşın önemini yitirmeyen bir yere sahiptir. Bilginin aktarımında ve paylaşımında kullanılan ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde gerekli ve önemli bir kaynaktır. Öğrencinin yaş ve ilgi düzeyine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, içerdiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim araçlarıdır (Çeçen, 2008: 151; Çiftçi vd., 2007; Hilliard, 2014; Kong & Sung, 2021).

Öğrencilerin derslerde karşılaştıkları ders kitaplarının bazı özellik ve niteliklere sahip olması gerekmektedir. Köroğlu ve Balcı'nın (2022) Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarının belirlenmesi kapsamındaki araştırmalarında çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlasının (66.48) Türkçe ders kitaplarına bağlı kaldıkları belirlenmiştir. İyi hazırlanmış bir ders kitabı öğretmenlere rehberlik ederken öğrencilere de öğrenme aracı olmaktadır. Eğitim-öğretim için gereken ilk koşul, öğrenen kişinin öğrenmeye ilgi duymasıdır. O hâlde, bir ders kitabının ilk yapacağı iş, kişide bu ilgiyi ve merakı uyandırmaktır (Binbaşıoğlu, 1994, s.33). Bu konuda görsel metinlerin de çocuk okurda ilgiyi ve merakı uyandırması gerekir. Kitaba ilgi duyan öğrencinin daha kalıcı bir öğrenme sürecine adım atarak konuyu kavrama sürecine girdiği bilinmektedir.

Şahin ve Yıldırım (1999) etkili bir ders kitabının görsel açıdan zenginlik içermesi, albenisi olması, renkli resim ve fotoğraflarla desteklenmesi gerektiğini belirtir. Özcan (2020, s.532) da, öyküleyici metinlerde öğrenciye verilmek istenen mesajın sezdirilmesinde resimlemelerin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Ayrıca öğrenciler için önemli bir uyarıcı olan renklere, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal düzeylerine uygun olarak ders kitaplarında yer verilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Buna göre ders kitaplarındaki metinlerin görsellerle uyumunun dersin iletilisiyle de ilişkili olduğu söylenebilir.

Bahar ve Temizyürek 'e göre (2017) metinsellik ve sanat ilişkisi: "Türkçe öğretiminin amaçlarından biri, dil kullanımında yetkinlik kazanmak ve bu yetkinliğin sanata dönüştürülmesidir. Dilsel ifadelerin sanata dönüşmesi ise anlatımın 'metin' hâline getirilmesiyle sağlanmaktadır." Bu durum da ders kitaplarındaki metinlerin birçok niteliğe sahip olması gerektiğini gösterir. İçerik, dilin yetkin kullanımı, amaca uygun konuların işlenmesi, tutarlılık gibi öğeler bir araya geldiğinde sanatsal metin meydana gelmektedir.

Çocukların görsel algılarının gelişmesinde tasarım özellikleri etkili iken çocuğun yaşama, insana ve dile ilişkin duyarlılık kazanmasında da içerik özellikleri etkilidir Aslan (2019, s.62), Çocukların başkalarının yaşayış biçimlerine, inançlarına, değerlerine; kısaca kültürel kimliklerine duyarlı olabilmeleri için bu konuların duyarlıca işlendiği edebiyat yapıtlarıyla buluşturulmaları gerektiğini belirtmiştir. İçerik özellikleri dil ve anlatım, karakterler, konu, tema (izlek), ileti ve çevredir. Tüm bu başlıklar çocuk edebiyatı metinlerini yapılandıran öğelerdir. Bu 6 temel öge Sever'e (2007, s.47) göre çocuk kitaplarının taşıması gereken içerik özellikleri olarak ele alınmıştır. Çocuğa göre olan bir öyküde konu, tema, çocuğun gelişimine ve anlam evrenine uygun olmalıdır.

Doyumgaç (2016, s.212); Kıymaz ve Doymuş'a (2020, s.209) göre, çocuklar için yazılmış eserlerin çocuğun dil becerisi düzeyine uygun olması, metinsellik ölçütleri açısından sağlam olması ve metin hangi türde yazılmış ise o türün özelliğini taşıması; çocuğun o metnin temasını, konusunu, ana fikrini ve yardımcı fikirlerini doğru anlaması bakımından önemlidir. Bu bakımdan ders kitaplarındaki öyküleyici metinler çocuğa uygun bir yaklaşımla kapsamında hazırlanmalıdır.

Çalışmada incelenmek üzere öykü metinleri özellikle seçilmiştir. Olaya dayalı türlerin çocuğun ilgisini çektiği bilinmektedir. Türk Dil Kurumunun iki ayrı tanımıyla öykü; "1. Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması (ya da) 2. Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türüdür." (TDK, 2024). Boynukara'ya (2000, s.40) göre, "Olaya dayalı metinlerin tarihi çok eskidir. İnsanoğlu eski tarihlerden beri yaşadıklarını birilerine anlatma ihtiyacı duymuştur. Anlatırken bazen eğlendirmek, bazen eğitmek bazen her ikisini de vermek istenmiştir.

"İlköğretim 8. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin öyküleyici metinde okuduğunu anlama becerileri puan ortalaması, bilgilendirici metin puan ortalamasından daha yüksektir. Bu sonuca göre ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin metin türlerine göre okuduğunu anlama becerisi, öyküleyici metin lehine anlamlı bir fark göstermektedir" (Temizyürek 2008, s.142). Çalışmada ders kitaplarındaki öykülerin incelenmesinin nedenlerinden biri de yazınsal türlerden öykülerin öğrencilerin anlama becerilerine katkısı olmasıdır.

Bu çalışmayla ilgili olarak ulaşılan çalışmalarda; ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema çeşitliliğinde kısmen yeterli olduğu (Türkben, 2019); metinlerin dil ve anlatımında çocuğun düşünce ve duygu dünyasını olumsuz etkileyecek yaklaşımların örneklediği kısaca "çocuğa görelilik" ilkesine uyulmadığı bu nedenlerle de çocuğun okumaya ve dile olan yaklaşımının olumsuz etkileneceği; kadın ve erkeklere sunulan toplumsal cinsiyet rollerinin, ataerkil anlayışın etkisinde kaldığı; Türkçe ders kitaplarında bilgiyi görselleştirme stratejilerinin hem sınırlı hem de çeşitlilik açısından asgari düzeyde olduğu; ders kitabında da metinlerde çeşitli görsellerin kullanılmadığı genellikle tek görsel türe yer verildiği belirlenmiştir. (Bağcı ve Ustaş, 2022; Daharlı, 2012; Demir, 2008; Ercan, 2023; Ercantürk, 2015; Ersoy Kızıltepe ve Çetinkaya Edizer, 2023; Kana ve Kiler, 2021; Karabulut 2021; Karakuş, 2014; Keklik, 2009; Kolaç, 2009; İnce Samur, 2022; İşcan ve Cimbız 2018; Meydan 2021; Payza, 2015; Temizkan, 2014). Yapılan araştırmalarda incelenen ders kitaplarının genellikle tek yönle (çocuğa görelilik, değerler eğitimi, görsellik, içerik, tek sınıf düzeyi) ele alındığı belirlenmiştir. Ayrıca iki sınıf düzeyinde (5 ve 8. sınıf) Türkçe ders kitaplarını dilsel ve görsel olarak inceleyen ders kitaplarındaki öyküler için de ayrıca bir çalışmanın olmadığı belirlenmiştir.

Problem

Alanyazın incelendiğinde dilsel ve görsel metinlerin birlikte ele alındığı bir çalışmanın olmaması bu çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ders kitaplarının öğrencilerin ve öğretmenlerin kullandığı temel kaynak olması nedeniyle dilsel ve görsel açıdan nitelikli olması önemlidir. Bu bağlamda MEB tarafından 2023-2024 eğitim öğretim yılında ders kitabı olarak okutulan 5 ve 8. sınıf ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin dilsel ve

görsel olarak çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi bu çalışmanın problemi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 5 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öykülerdeki görsellerin çocuk edebiyatının ilkeleri çerçevesinde nitelikli olup olmadığını belirlemek ve bu öyküleri dilsel olarak incelemektir. Bu çerçevede oluşturulan alt amaçlar şunlardır:

Dilsel metin için;

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Ele alınan konunun çocuğun ilgi ve gereksinimine uygunluğu, kurgu içinde çocuğa uygun duyuşsal ve bilişsel kavramların durumu değerlendirilmiştir.
- Metindeki anlatımda kısa, yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Sınıf düzeylerine göre cümlelerin yalınlığı ve cümle uzunlukları değerlendirilmiştir.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Öykü metinleri, yazım ve noktalama kurallarına uygunluk açısından TDK Yazım Kılavuzu kapsamında incelenmiştir.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Öykü metinlerindeki deyim ve atasözü kullanımları değerlendirilmiştir.

Görsel metin için;

- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Kullanılan görsellerin içerikle ilişkili olup olmadığı değerlendirilmiştir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Kullanılan görsellerin metinle ilişkili olarak değerlendirildiğinde çocuğun ilgi ve merakını uyandırarak düş ve düşünce gücünü geliştirecek şekilde yapılandırılmış olması gerekmektedir. Görseller bu bağlamda değerlendirilmiştir.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Kullanılan görsellerin renk uyumu, renklerin canlı ya da soluk olması, görsellerdeki çizimlerin fotoğraf gerçekliğinde olup olmaması değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Önemi

Ortaokul ders kitaplarında yeğlenen metinlerin öğrencilerde okuma ilgi ve isteğini artırıcı, öğrenmeye yönlendirici ve yeni eserleri de içinde barındıran özelliklere sahip olması önemlidir. Ders metinlerinde en önemli tamamlayıcı öğelerden biri de görselliktir. Öğrencilerin gelişim dönemleri göz önüne alındığında kitaplarda yer alan metinler görseller ile desteklenmiş ise metnin içeriği daha kalıcı olmaktadır. Resimlemeler hem metinde işlenen konu, olay ve ana fikri kavramaya yardımcı olur hem de eseri öğrenciler için çekici kılar (Yıldız vd., 2016). Türkçe ders kitaplarının daha nitelikli olması için kitaplardaki öykülerin incelenerek var olan durumun ortaya çıkarılması, dilsel ve görsel açıdan sorunların belirlenmesi ve çözüme yönelik öneriler sunulması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada ortaokulda (5 ve 8. Sınıf) okutulan Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin dilsel ve görsel açıdan mevcut durumunun belirlenmesi, çocuğa göre bir yaklaşımla yapılandırılmasına yönelik çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmaktadır. Yapılan araştırmalarda ortaokulun ilk ve son sınıfı olan Türkçe dersinin 5 ve 8.sınıf düzeylerindeki kitaplarında öykülerin hem dilsel hem de görsel açıdan incelendiği ve karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı Talim Terbiye Kurulu Kararı ile 2023-2024 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Bu da mevcut incelemenin güncelliği açısından alanda ilk olduğuna işaret etmektedir. Bu açıdan, alandaki diğer çalışmalara örnek olabileceğinden bu çalışmanın önemli olduğu öngörülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada MEB tarafından 2023-2024 öğretim yılında İzmir ili Buca ilçesinde belirlenmiş olan 5 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından alınan öykü metinlerinin dilsel ve görsel açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı; algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışmada, doküman analizi tekniği kullanılmış ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Büyüköztürk (2012) içerik analizinin özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biri olduğunu; metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramaların varlığını belirlemeye yönelik yapıldığını; araştırmacıların bu kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirlediğini ve bunları analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunduğunu belirtmektedir (Büyüköztürk vd., 2012, s.263). Dilsel ve görsel değerlendirme için betimsel analiz tekniği kullanılmış, veriler frekans ve yüzde tablosu ile desteklenerek belirlenen her soru her iki sınıf düzeyinde karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

2023-2024 eğitim öğretim yılında MEB tarafından İzmir ili Buca ilçesinde okutulan 5 ve 8.sınıf Türkçe ders kitapları temin edilmiştir. Bu kitaplardaki öyküler dilsel ve görsel açıdan alt amaçlar doğrultusunda belirlenen 7

soruyla ayrı ayrı incelenmiştir. Yazım ve noktalama kurallarına uygunluk açısından değerlendirme yapılırken Türk Dil Kurumu (2023) Yazım Kılavuzu esas alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri, içerik analizi tekniği ile toplanmıştır. Veriler, betimsel analiz ile yorumlanmıştır. Bu araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki (5 ve 8. sınıf) öykülerin dilsel ve görsel olarak incelenmesinde belirtilen alt amaçlar çerçevesindeki sorulara yanıt aranmıştır. Alt amaçların soruları oluşturulurken iki alan uzmanından görüş alınarak soruların bazıları çıkartılıp bazıları değiştirilerek son düzenleme ile toplamda 7 soruda karar kılınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, ortaokul 5 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin dilsel ve görsel değerlendirme ölçütlerinden elde edilen bulgular verilmektedir.

5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Dilsel ve Görsel Olarak İncelenmesi

Öykü 1: Yoldaki Kaya

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Çevresine karşı duyarlı olma, birlik, beraberlik, dayanışma içinde olma gibi duyarlı olmaya dönük kavramlar anlatıldığından uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlısına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
“Yol aramak, çok çekmek ve yol bulmak” deyimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
İçeriği doğrudan yansıtan fotoğraf gerçekliği bulunmaktadır; eleştirel ya da yaratıcı bir bakış açısı sağlayacak soru sordurtacak bir görsel değildir.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Geliştirmemektedir. Çizimlerde sanatsal ve ilgi çeken, merak uyandıran çizimler yeğlenmelidir.

“Yoldaki Kaya” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsel yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 36-37’ye bakabilirsiniz.

Öykü 2: Elazığlı Hasan Onbaşı

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Vatan sevgisi konusu bakımından uygun olsa da savaş sahnelerinin detaylı anlatımının çocuğa göre uygun olmayacağı düşünülmektedir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “kıyamet koptu, ele geçirmek, karanlık bastırması, elini kana bulamak, cehenneme dönmek, tehlikeyi atlatmak, gününü görmek, hücumla geçmek, gözlerine inanmamak, sözünü yerine getirmek” deyimleri kullanılmıştır ama atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Metin için kullanılan görseller anlatılan olayı birebir ifade eder görünmektedir. Bu da eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlamamaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görseller dar bir görüş açısıyla resmedilmiştir. Renklerin mat ve keskin hatlarla çizimlerin tercih edilmesi estetik açıdan ilgi çekici görünmemektedir.

“Elazığlı Hasan Onbaşı” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 48-51’e bakabilirsiniz.

Öykü 3: İki Kardeşin Fedakârlığı

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Öyküde kardeşlik duygusu ve fedakârlık konuları işlenmiştir. Konu çocuğa göre uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
“...hem şaşırıyorlar, hem de buna bir anlam veremiyorlardı.”(s.73) cümlesinde kullanılan virgül (,) yanlıştır. Çünkü TDK’ye göre tekrarlanan bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “aklını kurcalamak, anlam vermek, aklından geçirmek” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?

Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.

- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Görseller öyküyü tümüyle yansıttığından öğrencinin eleştirel bakış açısını geliştirmesine olanak sağlayacak fırsatı vermemektedir.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Solgun renkler kullanıldığından dikkat çekici sayılmaz. Bu nedenle çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştirdiği söylenemez.

“İki Kardeşin Fedakârlığı” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 72-73’ye bakabilirsiniz.

Öykü 4: Yarın İçin

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Çocuklara gelecekleri adına plan yapma, tedbirli davranma ve birikim yapmanın önemini vurgulayan bir metindir. Çocuğun göre uygun bir metindir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
İki noktalama yanlışı vardır. Bunlar (s.99) “Bağrısmalar, çığlıklar, ‘Yetişin, yangın var!’ Sesler ortalığı dolduruyordu. “
Burada “sesler” kelimesinden önce tamamlanmamış cümle olduğundan üç nokta kullanılması gerekirdi. Bir de (s.99) “Komşular, susturmaya, yatıştırmaya çalışıyorlardı.”. Burada da özneyi belirtmek için kullanılan virgül yerine noktalı virgül kullanılması doğru olacaktır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “tadını çıkarmak, gırgıra almak, aklından çıkarmamak, dizlerini dövmek, yalayıp yutmak, dayayıp döşemek, bugünün yarını var, bugünden yarını düşünmek” deyimleri kullanılmıştır, atasözü yoktur.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Öykünün asıl vurgulamak istediği, birikimin önemi hakkında çağrışım oluşturacak bir unsur kullanılmamıştır. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeye olanak sağlamaz.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görsellerde kullanılan renkler soluktur; ilgi ve dikkat çekici değildir. Görsel; sanatsal ve estetik algıyı geliştirecek şekilde ve çocuğun düşünmesine, heyecanlanmasına olanak sağlayacak zenginlikte değildir.

“Yarın İçin” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 98-99’a bakabilirsiniz.

Öykü 5: Padişaha Su Hediye Eden Adam

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
İhtiyacı olanlara yardım etmek, iyilikseverlik konuları işlenmiştir. Ele alınan konu çocuğa göre uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “dillere destan olmak, güler yüzle karşılamak, dert yanmak, bolluk içinde yaşamak, haline şükretmek, kulağına girmemek, boş laf etmek, kendini beğenmek, boş çevirmemek, eli boş gitmemek, sarıp sarmalamak, yola koyulmak, iyiliksever olmak, huzuruna varmak.” Deyimleri kullanılmıştır, atasözü yoktur.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Verilen görsellerde çocukların yaratıcı düşünmesine olanak sağlayacak unsur bulunmamaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görselde duygulara yer verilmediğinden yardımseverlik ve cömertlik kavramları çağrışım yapmamaktadır. Bu sebepten çocuğun estetik bakış açısı ve sanatçı duyarlılığına katkı sağlamamaktadır.

“Padişaha Su Hediye Eden Adam” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 117-118’e bakabilirsiniz.

Öykü 6: Mavi Eşofmanlı Adam

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Metinde sağlıklı yaşamın önemi anlatılmaktadır. Konu çocuğa göre uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
“Bilemeyeceğim işte,” (5.STDK s.162) bu cümlede heyecan belirtmek için (!) ünlem işareti ya da cümlede yüklem bulunduğu için (.) kullanılmalıydı. Kullanılan (,) virgül yanlıştır. Aynı yanlış “Koşarım,’ dedim.” ve “Günaydın, ’diyor” (s.163) cümlelerinde de vardır. Buralarda da cümle bittiği için (.) nokta kullanılması doğru olacaktır.

- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “göze çarpmak, göz almak, ip ucu vermek, leb demeden leblebiyi anlamak, bir kulağından girip ötekenden çıkmak, baş sallamak, sözünü tutmak, içini heyecan kaplamak, pes etmek, aklına fikir gelmek, öngörmek” deyimleri kullanılmıştır, atasözü yoktur.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Görseller metinle birebir ilişkilidir. Çocuğun yaratıcı ve eleştirel düşünmesine olanak sağlayan bir durum yoktur.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görsellerde kullanılan renkler canlı ve dikkat çekicidir. Görsel boyutları da büyüktür. Öyküdeki çocuğun duygularının görsele yansıtılmış olması okurun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştirmektedir.

“Mavi Eşofmanlı Adam” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı. s.162-164’e bakabilirsiniz.

Öykü 7: İğnenin Deliği

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Metinde bilim ve teknolojiye üretkenlik, çok çalışmanın karşılığında hedefine ulaşmanın verdiği mutluluk anlatılmaktadır. Ele alınan konu çocuğun göre uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “çalışıp didinmek, gecesini gündüzüne katmak, rekabet etmek, işin içinden çıkamamak, esir alınmak, kıpkırmızı kesilmek, karar vermek, pişman olmak, zaman vermek, son duasını etmek, nişan almak, gözü takılmak, tıkr tıkr çalışmak” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Görsel, çocuğun “Resimdeki kişi kim, elinde mızrak olan yerliyle ilişkisi nedir, arkadaki ne makinesi?” şeklinde sorular sormasını sağlar. Ama eleştirel ve yaratıcı düşündürücü bir nitelik taşımamaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Kullanılan renkler solgun ve mattır. Dikkat çekici bir özellik taşımamaktadır. Estetik bakış açısını geliştirebilecek bir yanı olmadığı düşünülmektedir.

“İğnenin Deliği” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 216’ya bakabilirsiniz.

Öykü 8: Ünlü Ressam

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Resim çizerken nelerin önemli olduğunu, ünlü ressamları anlatan bir metindir Ele alınan konu çocuğun göre uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “ağır ağır konuşmak, ortaya çıkmak, alıp götürmek” deyimleri kullanılmış, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Verilen görseller ‘çocuk ressam mı, hayalindekileri mi resimleştiriyor?’ diye sorular sordurmaktadır. Çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlayacak renkli ve sorgulayıcı bir görsel sunulmuştur.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Elinde fırçasıyla uçar gibi görünen çocuk, hayal ettiği her şeyi çizecekmış bir gibi izlenim oluşturmaktadır. Bu da estetik bakış açısını geliştirmektedir.

“Ünlü Ressam” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 229’a bakabilirsiniz.

8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Dilsel ve Görsel Olarak İncelenmesi

Öykü 1: Kaşığı

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Metinde çocuklara, yalan söylemenin ve iftiranın zararlarını göstermek ve basit yalanların bile büyük sorunlara yol açabileceği anlatılmaktadır. Öykünün, çocuklar için aşırı duygusallık içermesi çocuğa göre uygun olmadığını düşündürmektedir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?

Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.

- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?

Metinde “yerinde duramamak, öfkesini çıkarmak, meydana çıkmak, ödü kopmak, gözünün önüne gelmek” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.

- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?

Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.

- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?

Metinle birebir ilişkili görsellerin verilmiş olması çocuğun düşünmesine, heyecanlanmasına, yaratıcı olabilmesine imkân sağlamamaktadır.

- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?

Kullanılan görseller anlık durumları fotoğraf gerçekliği içinde vermektedir. Görseller ilgi çekici görülmemektedir. Çocuğun estetik bakış açısını geliştirebilecek nitelikte değildir.

“Kaşağı” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 20-22’ye bakabilirsiniz.

Öykü 2: Ayaz’ın Definesi

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?

Metinde “Kişiyi değerli kılan sahip oldukları değil, karakteridir.” ana fikri alınmıştır. Ana karakter üzerinden verilmek istenen mesaj çocuğun göre uygundur.

- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?

Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.

- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?

Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.

- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?

Metinde “kendi halinde olmak, gönlünü kazanmak, kendini bir şey zannetmek, gurura kapılmak, ileri gitmek, gizli işler çevirmek, arkadan iş çevirmek” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.

- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?

Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.

- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?

Metinle birebir ilişkili görsellerin verilmiş olması çocuğun düşünmesine, heyecanlanmasına, yaratıcı olabilmesine imkân sağlamamaktadır.

- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?

Görselde fotoğraf gerçekliği söz konusudur. Estetik bakış açısını geliştirdiği söylenemez.

“Ayaz’ın Definesi” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 40-41’e bakabilirsiniz.

Öykü 3: Bayrağımızın Altında

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Metinde işlenen konu vatan ve bayrak sevgisini olsa da içerdiği aşırı duygusallık yönüyle çocuğa göre uygun olmadığı düşünülmektedir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “muradına ermek, ümidi kesmek, gözyaşı seli akmak, dikili ağacı kalmamak” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Öyküdeki duygusal atmosfer resimlere yansımamıştır. Görseller eleştirel ve yaratıcı düşünmeye olanak sağlamamaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görsellerde kullanılan gri ve kahverengi tonlar yaşanan olumsuzluğu resmetmektedir. Fakat karakterlerin duyguları tam olarak ifade edilememiştir. Bu da sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştirmede düşünülmemektedir.

“Bayrağımızın Altında” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 46-47’ye bakabilirsiniz.

Öykü 4: Kınalı Ali’nin Mektubu

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Metinde vatan için evladını bile feda edebilmenin önemi anlatılmaktadır. Konu uygun olsa da öyküde aşırı duygusallık içeren ifadeler olması öykünün çocuğa göre uygun olmadığını düşündürmektedir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “burnunda tütüyor, dalga geçmek, şehit olmak” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?

Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.

- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Metindeki resimler içerikle birebir ilişkilidir. Bu yönüyle çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünmesine, heyecanlanmasına olanak sağlamamaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görseller dar çerçevede resmedilmiştir. Anlık durumlar resmedilmiştir, estetik bakış açısını geliştirmemektedir.

“Kıvalı Ali'nin Mektubu” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 60-61'e bakabilirsiniz.

Öykü 5: Portakal

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Metinde okumak için yatılı okula giden bir çocuğun hem yeni ortamına alışmasıyla ilgili duygu durumları hem de ailesine olan özlemi anlatılmıştır. Anlatımda aşırı duygusallık içerdiği söylenebilir. Çocuğa göre uygun olduğu düşünülmektedir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “mahcup etmek, kafa bulmak, burnunda tütme” deyimleri kullanılmış, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Görseller metni tam olarak ifade etmediğinden merak uyandırıcı bir yönü bulunmaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Metinde verilmek istenen hüznü kullanan pastel renklerle okuyucuya hissettirilmiştir. Bu yönüyle çocuğun estetik bakış açısını geliştirmekte ve duygularına hitap etmektedir.

“Portakal” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s.123-124'e bakabilirsiniz.

Öykü 6: Gündüzünü Kaybeden Kuş

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?

Metinde hayvanların da insanlar gibi birer canlı olarak yaşama haklarının olması ve zevk için avlanmanın insanlığa sığmayan kötü bir davranış olduğu anlatılmaktadır. Anlatımda aşırı duygusallığa gidildiğinden öykünün çocuğa göre uygun olmadığı düşünülmektedir.

- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “gün doğdu demek, dile gelmek, dört yana bakınmak, gözlerini kan bürümek” deyimleri kullanılmıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Kullanılan görseller fotoğraf olduğu için gerçeği yansıtmakta ve anlık durumu ifade etmektedir. Çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlamamaktadır.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görsel olarak fotoğraf kullanılması sanatçı duyarlılığı ve estetik bakış açısını geliştirme durumuna fırsat vermemektedir.

“Gündüzünü Kaybeden Kuş” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 234-235’e bakabilirsiniz.

Öykü 7: Haritada Bir Nokta

- Ele alınan konu çocuğa görelik ilkesine uygun mu?
Bireyin toplum içindeki yalnızlığının işlendiği bu öykü ergenlik çağındaki öğrenciler için uygundur.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metin genel olarak betimleme kısımlarında uzun, diyalog kısımlarında kısa cümlelerden oluşmaktadır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
“... bir şeyler bulup çıkarırım, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözükene adalar merakımı çeker.” (s.253) cümlesinde altı çizili bölümde kullanılan virgül (,) yerine noktalı virgölün (;) kullanılması doğru olacaktır. Çünkü aynı cümle içinde eş görevli söz grupları birbirinden virgülle ayrıldığında sıralı cümleler noktalı virgülle birbirinden ayrılır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “yüz vermek, ağzına vur lokmasını al, dağdan gelip bağdakini kovmak” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.

- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Metinde kullanılan görseller anlatılanlarla birebir örtüşmektedir. Çocuğun düşünmesine ve eleştirel bakış açısı geliştirmesine fırsat vermemektedir.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Resimlerde kullanılan renkler ve çizimler estetik bir ahenk taşımaktadır. Renk geçişleri ve gölgelendirmelerin yerinde olması çocuğun sanatçı duyarlılığını estetik bakış açısını geliştirebilmektedir.

“Haritada Bir Nokta” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 252- 254’e bakabilirsiniz.

Öykü 8: Kalbim Rumeli’de Kaldı

- Ele alınan konu çocuğa görelilik ilkesine uygun mu?
Memleketinden ayrı düşmüş insanların yaşadıklarının anlatıldığı metin çocuğa göre uygun bir metindir.
- Metindeki anlatımda kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?
Metinde kısa, yalın cümleler kullanılmıştır.
- Metindeki anlatımda Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
Metinde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmamıştır.
- Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?
Metinde “göğüs germek, gözü takılmak, gözü gibi bakmak, yolunu gözlemek, içi titremek” deyimleri kullanılmıştır, atasözü kullanılmamıştır.
- Kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?
Görsel içerik hakkında bilgi vericidir.
- Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?
Metinde kullanılan görsellerin içerikle birebir ilişkili olması çocuğun soru sormasına ya da eleştirel düşünmesine fırsat vermemektedir.
- Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?
Görsellerdeki sardunyalı ve kişilerin yüzleri resmedilirken fotoğraftan alıntı yapılmıştır. Bunun da resmin doğallığını ve estetik bakış açısını engellediğini söyleyebilir.

“Kalbim Rumeli’de Kaldı” öyküsüne ait görsel incelenmiştir. İzin alınmadığı için görsele yer verilmemiştir. Görsel için 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı s. 269-271’ye bakabilirsiniz.

MEB bünyesinde 5 ve 8. sınıfta kullanılan Türkçe ders kitabında yer alan öykülerin dilsel ve görsel bağlamda değerlendirilmesine ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo:1. Ele Alınan Konu Çocuğa Görelik İlkesine Uygun Mu?

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri			8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
İletiler	f	%	f	%
Evet	7	87,5	3	37,5
Hayır	1	12,5	5	62,5
Toplam	8	100	8	100

Tablo 1'e göre "Ele alınan konu çocuğa göre uygun mu?" sorusuna 5. sınıf Türkçe kitabında yer alan 8 öykünün %87,5'i; 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün de %37'si uygun olarak belirlenmiştir. Buna göre 5. sınıf öykülerinde 8. sınıf öykülerine göre konularda çocuğa görelik ilkesine daha fazla dikkat edildiği söylenebilir. 8. sınıf öykülerinde dikkat çeken öge konular ele alınırken aşırı duygusallığa gidilmesidir. Bu durum öykünün çocuğa göre olmasının önüne geçmektedir.

Örneğin, 5. sınıf öyküleri içinde yer alan "Elazığlı Hasan Onbaşı" metninde vatanını fedakârca savunmanın önemi anlatılmaktadır. Öyküde işlenen tema açık, anlaşılır ve çocuğun yaşına uygundur, insana özgü duygu durumlarını, milli ve kültürel değerleri açıklamaya müsait çocuğa göre bir temadır. Ancak bunu öykülerken savaşın sıcak durumları, çatışma sahneleri, savaşta şehit olan arkadaşlarını elleriyle defnetmenin ayrıntılı şekilde anlatılması 5. sınıf öğrencileri için uygun olmayan aşırı duygusal anlatımlardır. Çocuk edebiyatındaki metinlerde konuların, çocuğun duygu ve düşünce dünyalarına zarar vermeyen bir yaklaşımla örneklendirilmesi gerektiği bilinmektedir. Bu bağlamda bu öykünün çocuğa göre bir anlayışla oluşturulmadığı belirlenmiştir.

8. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan Ömer Seyfettin'in "Kaşağı" öyküsü de konunun ele alınış biçimiyle aşırı duygusallık içeren bir öyküdür. Öyküde, babasından korktuğu için kırdığı kaşağıyı kardeşi Hasan'ın kırdığını söyleyerek yalan söylemesi ve kardeşinin bu duruma çok üzülerek bir yıl sonra yaşamını yitirmesi anlatılmaktadır. Bu öyküde yalan söylemenin bedelinin bir insanın ölümüne neden olacak kadar kötü bir davranış olduğu anlatılmaktadır. Ancak çocuğa görelik ilkesi bağlamında bu öykünün çocuğa göre bir anlayışla oluşturulmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Metinde Kısa Yalın Cümlelerin Kullanılmasına Özen Gösterilmiş Mi?

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri			8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
İletiler	f	%	f	%
Evet	8	100	7	87,5
Hayır	0	0	1	12,5
Toplam	8	100	8	100

Tablo 2'ye göre "Metinde kısa yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?" sorusuna 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün %100'ü; 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün de %87,5'inin uygun olduğu belirlenmiştir. Buna göre 5. sınıf öykülerinde cümle uzunluklarının yaş düzeyine uygun olduğu görülürken 8. sınıfın bazı öykülerinde uygun olmadığı görülmektedir. 8. sınıf öykülerinde betimlemelerin bulunduğu cümlelerin daha uzun olduğu belirlenmiştir.

Örneğin, 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Haritada Bir Nokta” öyküsünde “Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, ...sıslı bir deniz...” (s.252-253) cümlesinde 63 kelime kullanılmıştır. Karakuş (2000) metinlerin sözcük ve cümle sayımlı olması gerektiğini söyler. Buna göre ders kitabındaki metinlerin sözcük ve cümle sayılarının öğrencilerin yaş düzeyine uygun şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Tablo: 3. Metinde Türkçenin Yazım ve Noktalama Kuralları Doğru Kullanılmış Mı?

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri			8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
İletiler	f	%	f	%
Evet	5	62,5	7	87,5
Hayır	3	37,5	1	12,5
Toplam	8	100	8	100

Tablo 3’e göre “Metinde Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?” sorusuna 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün %62,5’inin; 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün de %87,5’inin uygun olduğu belirlenmiştir. Buna göre 5. sınıf ders kitabında 8. sınıfa göre daha fazla yazım ve noktalama yanlışı olduğu görülmektedir. Metinlerde yer alan yanlışlar öğrencilerin yanlış öğrenmelerine sebep olacağından metinler ele alınırken noktalama kurallarına özen gösterilmelidir.

Örneğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Yarın İçin” öyküsünde “Komşular, susturmaya, yatıştırmaya çalışıyorlardı.” (s.99) cümlesinde noktalama yanlışı vardır. Burada da özneyi belirtmek için kullanılan virgül yerine noktalı virgül kullanılması doğru olacaktır. Çünkü cümledeki ikinci virgül eş görevli kelime gruplarını sıralamak için kullanılmıştır. Özne bu gruptan ayrı tutulmalıdır (TDK,2023).

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Haritada Kaybolmak” öyküsü incelendiğinde (s.253) “... bir şeyler bulup çıkarırım, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözükən adalar merakımı çeker.” cümlesinde altı çizili bölümde kullanılan virgül (,) yerine noktalı virgülün (;) kullanılması doğru olacaktır. Çünkü TDK (2023) yazım ve noktalama kurallarına göre öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için noktalı virgül (;) konur.

Tablo: 4. Metinde Türkçenin Söz Varlığı Çocuklara Yazınsal Kurgularla Sezdirilmiş Mi?

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri			8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
İletiler	f	%	f	%
Evet	8	100	8	100
Hayır	0	0	0	0
Toplam	8	100	8	100

Tablo 4’e göre her iki sınıf düzeyinde de ders kitaplarında yer alan öykülerin (5 ve 8. sınıf) “Metinde Türkçenin söz varlığı çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi?” sorusuna %100 oranında evet yanıtı alınmıştır. Öykü metinlerinde deyimlere ve ikilemelere yer verildiği ancak atasözlerine yer verilmediği görülmüştür. Atasözleri,

“hayatın değişik gerçeklerini anlatmada kullanılan etkili, özlü, vurucu, çarpıcı ifadelerdir” (Çetin, 2009, s.188). Buna göre ders kitaplarına öykü metinleri seçilirken atasözü kullanımına yer verme ögesine de dikkat edilmelidir.

Örneğin, 5. sınıf ders kitabında yer alan “Mavi Eşofmanlı Adam” öyküsünde “göze çarpmak, göz almak, ip ucu vermek, leb demeden leblebiyi anlamak, bir kulağından girip ötekinden çıkmak, baş sallamak, sözünü tutmak, içini heyecan kaplamak, pes etmek, aklına fikir gelmek, öngörmek” deyimleri kullanılmıştır. Bunlar yerinde ve doğru kullanımlardır. Ancak (s.162) “Gözlerimi sulandıran aynalı gözlükleriydi.” cümlesinde kullanılan altı çizili deyim kullanımı yanlıştır. Deyimler ve atasözleri kalıplaşmış ifade oldukları için kelimeleri değiştirilemez. Metinde atasözü kullanımı yoktur. Öğretmenlerin 2023 ders kitabı vizyonu kapsamındaki görüşlerinden hareketle 2023 ders kitaplarında öğrenci düzeyine uygun okunabilirliğin sağlanmasına, öğrencilerin Türkçe söz varlıklarını zenginleştirmeye yönelik çalışmaların yapılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

8. sınıf ders kitabında yer alan “Ayaz’ın Definesi” adlı öyküde “kendi halinde olmak, gönlünü kazanmak, kendini bir şey zannetmek, gurura kapılmak, ileri gitmek, gizli işler çevirmek, arkadan iş çevirmek” deyimleri kullanılmıştır ama atasözü kullanılmamıştır. Atasözlerinin öğretimi açısından 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde; programda öğrencilerin atasözleri hazinelerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmış ancak hangi atasözlerinin hangi sınıfta kazandırılacağından bahsedilmemiştir (MEB, 2006). 2023 -2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı çerçevesinde sınıf bazında yapılan değerlendirmelerde söz varlığı kapsamında atasözü kavramının sadece 5. sınıfta dile getirilmesi de ayrı bir eksiklik olarak görülmektedir.

Tablo: 5. Metinde Kullanılan Görseller Metnin İçeriği Hakkında Bilgi Verici Mi?

İletiler	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri		8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
	f	%	f	%
Evet	8	100	8	100
Hayır	0	0	0	0
Toplam	8	100	8	100

Tablo 5’e göre “Metinde kullanılan görseller metnin içeriği hakkında bilgi verici mi?” sorusuna 5 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 8’er öykünün de %100 uygun olduğu belirlenmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Mavi Eşofmanlı Adam” öyküsünde üç görsel kullanılmıştır. Birinci resimde plastik leğende kağıttan gemisini yüzdüren küçük bir çocuk ve mavi eşofman giymiş beyaz saçlı, gözlüklü yaşlı ama dinç bir adam vardır. İkinci resimde küçük çocuk ve mavi eşofmanlı adamın koşu yapması verilmiştir. Üçüncü görselde de mavi eşofmanlı adam elinde kronometresi ve ağzında düdükle resmedilmiştir. Kullanılan görseller içerik hakkında bilgi vericidir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Kaşağı” öyküsünde üç görsel kullanılmıştır. İlk görselde metinde anlatılan kaşağı büyük kardeşin elinde, atı tımar ediyordur. Küçük kardeşi Hasan ve seyisleri de yanındadır. İkinci görselde

büyük kardeşin kaşağıyı elinde bir taşla ezdiği resmedilmiştir. Son görselde de küçük kardeş Hasan'ın hasta olması babasının da üzüntü içinde başında bekleyişi resmedilmiştir. Görseller içerik hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 6. Görseller Çocuğun Soru Sormasına, Eleştirel ve Yaratıcı Düşünmesine Olanak Sağlıyor Mu?

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri			8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
İletiler	f	%	f	%
Evet	1	12,5	0	0
Hayır	7	87,5	8	100
Toplam	8	100	8	100

Tablo 6'ya göre "Görseller çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlıyor mu?" sorusuna 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün %12,5'inin uygun olduğu; 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 öykünün ise %100'ünün uygun olmadığı belirlenmiştir.

Örneğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Yarın İçin" öyküsünde görseli inceleyen çocuk yangın sebebini merak edebilir. Bunun dışında yaratıcı düşünmesini gerektirecek bir unsur yoktur. Öykünün asıl vurgulamak istediği, birikimin önemi hakkında çağrışım oluşturacak bir öge kullanılmamıştır. Ayhan ders kitaplarında resimleme yapılırken, metinde vurgulanması gereken önemli noktaların aynı şekilde resimde de vurgulanması gerektiğini; resimlerin hitap edilen yaş grubunun özelliklerine uygun olup dikkat çekici nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir (2010, s.30-31).

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Gündüzünü Kaybeden Kuş" öyküsünde kullanılan görseller fotoğraf olduğu için gerçeği yansıtmakta ve anlık durumu ifade etmektedir. Çocuğun soru sormasına, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine olanak sağlamamaktadır.

Aslan (2019, s.66), "Düşünme Eğitimi" ile ilgili olarak edebiyat yapıtlarının insanın düşünsel becerilerinin gelişmesindeki rolü üzerinde durmuştur. Bu konuda Aslan, çocukların düşünsel yönden de yetkinleşebilmeleri için erken yaşlardan başlayarak nitelikli edebiyat ürünleriyle buluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre erken yaşlarda nitelikli eserlerle karşılaşan çocuğun düşünsel becerilerinin de gelişeceği düşünülmektedir.

Tablo 7. Görsellerdeki Renk ve Çizimler, Çocuğun Sanatçı Duyarlılığını ve Estetik Bakış Açısını Geliştiriyor Mu?

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri			8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öykü Metinleri	
İletiler	f	%	f	%
Evet	2	25	2	25
Hayır	6	75	6	75
Toplam	8	100	8	100

Tablo 7'ye göre her iki sınıf düzeyinde (5 ve 8. sınıf) de ders kitaplarında yer alan 8 öykünün "Görsellerdeki renk ve çizimler, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştiriyor mu?" sorusuna %75 oranında hayır

yanıtı alınmıştır. Bu da görsellerde kullanılan renk ve çizimlerin çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştirmedeğini göstermektedir.

Örneğin, 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Elazığlı Hasan Onbaşı” öyküsünde görseller dar bir görüş açısıyla resmedilmiştir. Verilen görsellerde mat renkler ve keskin hatların tercih edilmesi estetik açıdan ilgi çekici görünmemektedir. Görseller çocuğun sanatçı duyarlılığına ya da estetik bakış açısına istenilen katkıyı sağlamaktan uzaktır.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Ayaz’ın Definesi” öyküsünde ilk görselde ana karakterler ön planda, arka plan ise belirsiz şekilde resmedilmiştir. Estetik bakış açısı olarak okuyucuyu karakterlere yoğunlaştırmak amaçlanmıştır denilebilir. İkinci görselde ise fotoğraf gerçekliği söz konusudur. Estetik bakış açısını geliştirdiği söylenemez.

“Ders kitaplarındaki yazılı metinlerin görsellerle desteklenmesi, başka deyişle metinlerin resimlenmesiyle öğrenci, metni kavramaya yönelik artalan bilgilerini devindirmekte, konuyla ilgili soyut düşünceleri resimle somutlaştırmaya ve yaratıcı düşünmeye yönelerek çıkarımlarda bulunmaktadır. Böylelikle de düşüncelerini görselde somutlaştırmaktadır. Bu durum öğrencinin metni okuma isteğinin uyanmasını ve sözel metnin iletisini kavramaya yönelik bir çerçeve, bir bağlam oluşturma çabasına girmesini sağlamaktadır.” (İşeri, 2010, s.82). Bu nedenle ders kitaplarındaki öykülerde kullanılan görseller öğrencilere yeni düşünceler ve hayal dünyaları sunmalıdır. Aynı zamanda ders kitaplarındaki görseller öğrencileri metne çekebilen ve öğrencilerin metni anlamasına yardımcı olabilen nitelikli resimlemelere yer vermelidir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Ortaokul (5 ve 8.sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki öyküleri dilsel olarak incelemek ve öykülere ait görsellerin çocuk edebiyatının ilkeleri çerçevesinde nitelikli olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada dilsel ve görsel değerlendirme için de betimsel analiz tekniği kullanılmış, iki alan uzmanı tarafından düzenlenip son şekli verilen yedi soru çerçevesinde oluşturulan frekans ve yüzde tablosu ile desteklenerek yorumlanmıştır.

İncelenen öykülerden yola çıkıldığında 5. sınıf öykülerinde işlenen konuların “dayanışma, vatan sevgisi, kardeşlik, fedakârlık, birikim yapma, cömertlik, sağlıklı yaşamın önemi, bilim ve teknolojide üretkenlik ve çalışkanlık” olduğu görülmüştür. Bu konuların çocuğun ilgi ve gereksinimine uygun olduğu söylenebilir. Öykülerde işlenen temalar açık, anlaşılır ve çocuğun yaşına uygundur, insana özgü duygu durumlarını, milli ve kültürel değerleri, çevre bilincini açıklamaya müsait, çocuğa göre temalardır. Ayrıca konular Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (2019) yer alan “kök değerler” le de uyumludur. Bahsi geçen kök değerler: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” tir. Bu değerler, 5 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki konularla da örtüşmektedir.

İncelemenin yapıldığı 8. sınıf öykülerinde işlenen konuların “dürüstlük, sadık ve güvenilir olmak, vatan ve bayrak sevgisi, aile bağları, hayvan haklarının korunması, bireyin toplum içindeki yalnızlığı, göç ve sonuçları” olduğu belirlenmiştir. Bulgularda ifade edildiği gibi bazı öyküler (Kaşağı, Bayrağımızın Altında, Kınalı Ali'nin Mektubu, Portakal ve Gündüzünü Kaybeden Kuş) aşırı duygusallık içermektedir. Bu öyküler konuları uygun olsa da konuların işlenme şekli yönüyle bu yaş grubundaki öğrencilere uygun olarak değerlendirilemez.

5. sınıf öykülerinin kısa ve yalın cümlelerden meydana geldiği görülmektedir. Bu da çocukların metinden uzaklaşmaması adına önemli bir unsurdur. 8. sınıf öykülerinde de kısa ve yalın cümleler vardır. Ancak bazılarında az da olsa uzun cümlelere yer verilmiştir. Karakuş (2000) metinlerin sözcük ve cümle sayımlı olması gerektiğini söyler. Buna göre ders kitabındaki metinlerin sözcük ve cümle sayılarının öğrencilerin yaş düzeyine uygun şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

5. sınıf ders kitabındaki yer alan 8 öykünün yarısından fazlasında (%62,5) noktalama yanlışı olduğu belirlenmiştir. 8. sınıf ders kitabında yer alan öykülerde yazım ve noktalama konusunda 5.sınıf ders kitabına göre daha az yanlışı bulunmaktadır. Bazı metinlerde yazım ve noktalama yanlışlarına dikkat edilmediği ve bu durumun öğrencilerin yazım ve noktalamaya ilişkin yanlışı bilgileri edinmesine (Karakuş, 2014; Mutlu vd., 2018) neden olacağı düşünülmektedir. Bu yönüyle metinler ele alınırken yazım ve noktalama kurallarına da özen gösterilmelidir.

5 ve 8. sınıf ders kitabında her metinde deyimlere yer verildiği ancak atasözlerine yer verilmediği görülmüştür. Bu bağlamda öykülerde dilimizin zenginlikleri içinde yer alan deyim ve atasözü örnekleri çoğaltılmalıdır. Böylelikle öğrencilerin deyim ve atasözlerini konuşma dilinde sıklıkla kullanmalarına olanak sağlanmalıdır.

5 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları görsel bağlamda değerlendirildiğinde resimlemelerin içeriği yansıtmada başarılı olduğu ancak görsellerin çocuğun soru sormasına, yaratıcı ve eleştirel düşünmesine olanak sağlamadığı belirlenmiştir. İşeri'nin (2010) de dediği gibi yazılı metinler nitelikli görsellerle desteklendiğinde öğrencilerin konuyla ilgili soyut düşünceleri resimle somutlaştırılmış olur. Böylelikle öğrenciler de yaratıcı düşünmeye yönelerek çıkarımlarda bulunabilirler. Bu sebeple görseller oluşturulurken yazılı metinle uyumu olmalı ve çocuğun çağrışım gücünü etkileyen unsurlar ön planda tutulmalıdır. Görsel metinle ilgili bir diğer değerlendirme olan görsellerdeki renk ve çizimlerin, çocuğun sanatçı duyarlılığını ve estetik bakış açısını geliştirmesi ögesi de 5 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde eksiklikler içermektedir. Bu konuyla ilgili çalışmalarda (İşçan & Cımbız, 2018; Türkben, 2019) kitaplardaki resim-metin uyumunun yeterli olmadığı, ders kitabındaki metin resimlemelerinin büyük bir bölümü öğrencilerin estetik duyarlılığını artırıcı, estetik duyarlılığını geliştirecek veya ortaya çıkaracak düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Yapılan bazı araştırmalarda ise metinlere ait resimlerin, estetik olmadığı (Duran, 2006; Batur, 2010), öğrencilerde estetik duygusunu geliştirme açısından yetersiz olduğu (İşçan, 2004) ve sanatsal beğeniye sahip bireyler yetiştirme konusunda yetersiz bulunduğu (Baş ve İnan Yıldız, 2014) belirlenmiştir.

Ders kitaplarında yer alan dilsel ve görsel metinler; öğrenci düzeyine uygun olmalı, öğrencinin dikkatini çekmeli, sayfa ve kitabın diğer bölümleriyle ilişkili olmalıdır. Metinler için kullanılan resimler orijinal olmalı, güncellikten

uzak olmamalıdır. Kitaplarda resimlerin yanında fotoğraf, grafik, plan, şema, haritaya da yer verilebilir. Bu öğelerin kitaplarda yer alması öğrencide ilgi ve merak uyandır ayrıca içeriğin desteklenmesine olanak tanır. Bu çerçevede, ders kitaplarındaki görseller, öğrencilerin yaş düzeyine ve sosyokültürel özelliklerine uygun, anlaşılır ve net olmalı, görsel tasarım unsurları dikkate alınarak hazırlanmalıdır (MEB, 2018, s.26- 30).

ÖNERİLER

- Ortaokul Türkçe ders kitapları hazırlanırken öykülerin Türkçenin söz varlığını yansıtmasına dikkat edilmeli, metinler öğrencilerin hem dil gelişimini hem de düş ve düşünce gücünü geliştirmesine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Ortaokul Türkçe kitaplarındaki konularda çocuğun düş ve düşünce gücünü olumsuz etkileyen “aşırı duygusallık” ögesine yer verilmemelidir.
- Ortaokul Türkçe ders kitaplarında atasözlerine de yer verilmelidir.
- Dilsel metinlerdeki yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmeli, yanlış kullanımlara yer verilmemelidir.
- Öyküler için kullanılan görseller daha nitelikli olmalı öğrencilerin sanatsal, eleştirel bakış açısını geliştirip soru sorabilmesine olanak sağlamalıdır.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir.” Bu çalışma etik kurul izni gerektirmeyen bir çalışmadır.

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50’dir.

KAYNAKÇA

Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5.sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.

Bağcı, H. & Ustaş, D. (2022). 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metinlerin estetik boyutunun incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 10(3), 80-106. <https://doi.org/10.29228/ijlet.64184>

Bahar, M. A. & Temizyürek, F. (2017). Öğrencilerin yazılı anlatımlarında söylem belirleyicilerinden yararlanma durumları. *Uluslararası Dil Akademisi Dergisi*, 5(4), 470-492. doi:http://Dx.Doi.Org/10.18033/ijla.3630

- Baş, B. & İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-152.
- Batur, Z. (2010). Anadili öğretiminde gösterge bilimin yeri: Ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle gösterge metinleri bütünselliğinin analizi. *Turkish Studies*, 5(4), 174-200.
- Binbaşıoğlu, C. (1994). *Ders kitapları üzerine*, Çağdaş Eğitim.
- Boynukara, H. (2000). Hikâye ve hikâye kavramları. *Hece Dergisi*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, 46/47, 40-47.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Çeçen, M. A. (2008). *7.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâyelerin metin elementleri açısından incelenmesi*. I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu Doğu Akdeniz Üniversitesi Bildiri Kitabı, 27-28 Mart, Gazimağusa, K.K.T.C.
- Çetin, N. (2009). *Şiir çözümleme yöntemi*, Öncü Kitap.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. & Melanlıoğlu, D. (2007). 6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.
- Daharlı, G. (2012). *5.sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Demir, D. (2008). *İlköğretim 1. 2. ve 3.sınıf Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Doyumgaç, İ. (2016). Ömer Seyfettin hikâyelerinin hikâye haritası yöntemine, metin elementlerine ve çocuk edebiyatına göre incelenmesi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 4(8), 211-234.
- Duran, S. (2006). *Türkçe derslerinde resimlerin kullanımı ve öğrencilerin metinleri anlamalarına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Ercan, M. (2023). 7.sınıf Türkçe ders kitabındaki "Muhacir Osman" metni üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 687-718. doi:10.29000/rumelide.1379212
- Ercantürk, O. K. (2015). *Göstergebilim açısından Türkçe ders kitapları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Ersoy Kızıltepe, C. & Çetinkaya Edizer, Z. (2023). Bilgiyi görselleştirme stratejisinin Türkçe ders kitaplarında kullanımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(3), 531-548.
- Eselioğlu, H., Set, S. & Yücel, A. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 8. Sınıf Türkçe ders kitabı*. Devlet Kitapları Ada Yayıncılık.
- Hilliard, A. D. (2014). A Critical examination of representation and culture in four english language textbooks. *Language Education in Asia*, 5(2), 238-252.
- İnce Samur A. Ö. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çocuğa görelilik ilkesi bağlamında öğretmen adaylarının görüşleri ile incelenmesi: Bir durum çalışması. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 7(17), 19-65. doi: 10.35826/ijetsar.471

- İşcan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi.
- İşcan, A. & Cimbız A. T. (2018). Ortaokul 5.Sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250- 272.
- İşeri, K. (2010). *Türkçe ders kitaplarında resimler.* H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri.* Pegem A.
- Kana, F. & Kiler, B. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretim programındaki anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 741-755. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1829468>
- Karabulut, A. (2021). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından 8.sınıf Türkçe ders kitabının incelenmesi. *ANASAY*, 5(16), 119–131. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasay/issue/62553/921848>
- Karakuş, İ. (2000). *Türkçe-Türk dili ve edebiyatı öğretimi.* Sistem Ofset Yayınları.
- Karakuş, N. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(18), 567-593. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh420>
- Keklik, S. (2009). *1-8. Sınıf Türkçe dersi ders kitaplarının metin türleri ve özellikleri açısından incelenmesi.* I. Uluslararası Türkiye Eğitim araştırmaları Kongresi, 1-17. www.oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap
- Kıymaz, M. S. & Doyumgaç, I. (2020). Consistency of the narrative texts written by middle school students and their textual creation levels. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(3), 207-232.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Kong, J. E., & Sung, K. (2021). English teachers' views on culture teaching through analyzing cultural background in middle school English textbooks. *Studies in Foreign Language Education*, 35(3), 167-190.
- Köroğlu, M. & Balcı A. (2022). Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına bağlılıklarının belirlenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (9), 41-52.
- MEB. (2021). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ders kitaplarını değerlendirme raporu* (Öğretmen görüşleri). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8.sınıflar) öğretim programı.* Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2018). *Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları.* 1-40. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/14172658_degerlendirmeye_esas_kriter_ve_aciklamalar.pdf
- MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) öğretim programı,* Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2023). *Türkçe dersi öğretim programı kritik konu ve kazanımlar* https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023
- Meydan, E. (2021). Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe ders kitaplarındaki edebi metinlerin değerler eğitimi açısından yeterliliği üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 23-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tudad/issue/65661/1004391>

- Mutlu, H.H., Süğümlü, Ü. & Cinpolat, E. (2018). Türkçe dersi öğretim programı (2018) temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 48(224), 101-121. <https://dergipark.org.tr/pub/milliegitim/issue/50252/648749>
- Özcan, M.F. (2020). Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin-resim ilişkisinin metni anlamlandırmaya etkisinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(1), 519-534. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39719>
- Payza, T. (2015). *Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Sever, S. (2007). *İlköğretimde çocuk edebiyatı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sevim, B. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5.Sınıf Türkçe ders kitabı*. Koza Yayın A.Ş.
- Şahin, Y. P. & Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Anı Yayıncılık.
- Temizkan, M. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programındaki temel beceriler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 49-72. <http://www.anadiliegitimi.com/tr/pub/issue/1355/15985>
- Temizyürek, F. (2008). Farklı türlerdeki metinlerin ilköğretim 8.sınıflarda okuduğunu anlamaya etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, (30), 141–152.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 650-672. 10.17679/inuefd.547841
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*, TDK.
- TDK. (2024). *Türkçe Sözlük*. www.tdk.gov.tr.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.
- Yıldız, C., Yazıcı, D. N. & Durmuşoğlu, M. C. (2016). 2010-2015 yılları arasında yayımlanmış resimli çocuk kitaplarının resimleme özelliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 43-55.